

Hvor ble det av far?

Artikkelen er tidligere publisert i *Embla* 1/2004 og gjengis her med forfatterens og redaksjonens tillatelse

Mange barn har ikke kontakt med sin far. Dette gjelder også for barn med tiltak i barnevernet. Debatten omkring fraværende fedre og konsekvenser for barn dreier seg i størst grad om gutter. Men hva med jenters behov for kontakt med sine fedre? Kan barnevernsarbeidere bidra til å synliggjøre deres behov for en tilstedeværende far? I min arbeidspraksis har jeg møtt barn og unge som kommer fra ulike typer familier. Jeg har de senere årene blitt særlig opptatt av hvor det «ble av» disse barnas fedre. Hvorfor bor for eksempel så mange jenter på institusjon med begrunnelse i morens manglende omsorgskompetanse, uten at faren er undersøkt som god nok omsorgsperson?

Utgangspunkt for artikkelen er to henvendelser til barnevernet, hvor mødre ber om hjelp til seg og sine døtre. «Bestillingen» bunner i et typisk problem for mange som henvender seg til barnevernet. De senere skisserte «løsningene» i sakene kan si noe om et perspektiv som jeg vurderer kan bidra positivt i praktisk barnevernsarbeid.

Artikkelen ønsker å konkretisere hvilke konsekvenser brudd i kontakten med biologisk far kan ha for jenter. Jeg fokuserer videre på hvilke bidrag barnevernsarbeidere selv kan stå for i sitt praktiske arbeid. Artikkelen bygger på gjennomgang av barnevernrelatert forskningslitteratur og egen arbeidserfaring i barnevernet.

En 11-årig jente uttaler: «En unge er ingen lykkelig unge når den ikke har en mor, det sier alle, men en unge er heller ikke lykkelig uten far – det glemmer alle å si, det synes jeg er dumt» (Golding og Tiller 1979).

I den grad fagmiljøer har vært opptatte av betydningen av biologisk far, ser det ut som dette noe ensidig er blitt knyttet til gutters behov for en maskulin rollemodell for utvikling av maskulin identitet. Jeg hviler meg her på identitetsbegrepet til utviklingspsykologen E. H. Eriksson, som viser til identitet som en samling av forestillinger om hva og hvordan en er, samlet opp gjennom erfaringer i samspill med andre og i forskjellige situasjoner (i Bunkholdt 2000). Min erfaring er at også jenter har behov for maskuline rollemodeller, noe barnevernsarbeidere kanskje har vært mindre opptatte av.

Jentene jeg retter søkelyset på, har ikke fedre som er voldelige eller kriminelle. At det har oppstått brudd i kontakten med slike fedre, kan lett forstås og forklares av både barn og voksne. Med «fraværende» fedre mener

jeg forhold mellom barn og fedre, hvor det «bare er blitt slik»; at far ikke lenger har kontakt med datteren sin. Fraværende fedre mishandler jo sjelden sine barn. Det er derfor viktig å huske på hvem som utgjør majoriteten i denne sammenhengen.

Dersom far hadde vært der...

Den ene henvendelsen av de to jeg nevnte innledningsvis er fra en mor til en ett år gammel jente som tar kontakt med barnevernet. Hun sier at hun trenger et besøkshjem som avlastning; hun er alene med datteren, hun har ingen slektninger i byen, og hun har i perioder selv psykiske problemer i form av angst. Hun sier selv at hun ikke har kontakt med faren til barnet, og at hun heller ikke ønsker kontakt. Etter en kort undersøkelse av saken, ble det engasjert et besøkshjem for jenta én helg i måneden. Det besto av en mann og en kvinne som selv har barn på samme alder. De påtar seg å hente jenta hos moren for så å ha henne hjemme hos seg de aktuelle helgene.

Den andre henvendelsen er fra en mor og hennes femtenårgamledatter. De oppsøker barnevernskontoret for å fortelle at de begge er enige om at jenta ikke lenger kan bo hjemme hos moren. Moren sier at jenta ikke vil innordne seg hjemmets regler, og at jenta derfor har flyttet til en nabo. Denne situasjonen ble etter en tid uholdbar for alle, og jenta ville søke om plass på ungdomshjem. Vedrørende jentas far, sier mor og jenta på eget initiativ, at «han er jo ikke interessert i annet enn sin nye familie». Faren har ikke hatt kontakt med jenta på 4 år, men bor for øvrig i samme by som henne. Før det var gått to uker av denne undersøkelsen kunne ikke jenta lenger bo hos naboen. Saksbehandler ordnet med frivillig akutt plassering frem til det var ledig plass på et egnet ungdomshjem.

Jeg vil vende tilbake til disse henvendelsene senere i artikkelen. Først vil jeg belyse aktuell forskning som er gjort om mulige konsekvenser for jenter å ikke ha kontakt med sin far.

Endrede familieforhold

En konsekvens av familieendringer er at flere barn vokser opp med lite kontakt med én av foreldrene, vanligvis er dette far. Å miste kontakt med en av foreldrene, anses som en av de mest uheldige konsekvenser av samlivsbrudd og endrede familieforhold (Dahlhaug 2001).

Nå er ikke dette et nytt fenomen. I tidligere tider kunne barn også bli farløse. Årsak til dette var oftest en annen

enn den vanligvis er i dag; den biologiske faren var død, og han ble så erstattet av en annen mann i slekten, siden gjengifte var nødvendig av økonomiske grunner (Levin 1994). Den gang het det ikke «skilsmisse» og «stefar», og dette temaet var mer tabubelagt enn i dag.

Hvert år opplever ca. 10.000 norske barn at foreldrene skiller seg, og da er ikke brudd i samboerskap regnet med. Det er kun to prosent av barn til skilte foreldre som bor hos faren, og de fleste av disse barna er gutter. Når samlivsbrudd også tas med, viser omfanget at 84 prosent av barna bor hos mor, 11 prosent hos far, mens 5 prosent bor like ofte hos hver av foreldrene. Tallene omfatter også barn av tidligere samboere og barn av mødre som var enslige da barna ble født. Undersøkelser med samme referanse viser at ca. 30.000 barn i Norge har liten eller ingen kontakt med sin far - da også medregnet samboere som skiller lag. En fjerdedel av barna som bor hos mor, har ikke sett sin far den siste måneden. Av disse oppgir halvparten at de ikke har sett ham det siste halve året (Jensen og Clausen 1997, 2000).

Mye kan tyde på at farsfraværet for barn generelt kan omfatte barn i barnevernssaker. De fleste sakene i barnevernet omhandler familier som består av mor og barn. Av barn registrert i barnevernet er det flest gutter. Den typiske barnevernssak er en enslig mor med en utagerende gutt, der hun trenger hjelp til å mestre den daglige oppdragelse av og omsorg for ham (NOU: 2000:12).

Maskuline og feminine identiteter – ulik habitus

Hva som betraktes som maskulint og feminint, varierer og endrer seg med historien; de er ikke konstante størrelser (Levin 1994). Likevel kan vi, ved å benytte Bourdieus (2000) begrep *habitus*, knytte maskulin og feminin identitet til en form for disposisjon eller tankeskjema som vi alle har og som vi sosialiseres inn i på godt og vondt. *Habitus*, i form av det typisk mannlige og det typisk kvinnelige, kan forstås å være ulikt i form av kroppslige reaksjonsmønstre, tankemessige vaner eller følelsesmessige innstillinger. Dette er med på å avgjøre hvordan vi som mennesker tenker, handler, oppfatter og vurderer omgivelsene innenfor gitte sosiale sammenhenger (Bourdieu 2000). *Habitus* kan inneholde mye av det samme som identitet. Men det er et videre begrep; det dreier seg mer om det en *gjør*, enn det en *er*. Med ulik *habitus* kan vi si at menn og kvinner generelt fremstår som ulike modeller for barn. De liker ofte forskjellige aktiviteter, de forholder seg ulikt til problemløsning, men det er behov for begge væremåter eller «verdensoppfatninger» - både den feminine og den maskuline. Observasjoner fra min praksis viser at far

fremholdes som spesielt viktig overfor gutter - og da i særlig grad overfor de litt «vanskelige» guttene som mødrene ikke takler. Som fagpersoner snakker man oftest om at disse guttene trenger maskuline forbilder, og at far eller stefar derfor bør kontaktes. Slik blir relasjonen far-datter muligens usynliggjort eller nedprioritert (Leira 1989). At «mor er best for barn, og at døtre trenger sine mødre, mens sønner trenger sine fedre i tillegg til mor,» er muligens ikke bare en frase som vi ofte hører, men kan også være en (maskulin) grunnholdning eller ideologi som preger et fagmiljø. Situasjonen for barn i dag preges trolig av en gradvis «feminisering av barndommen» (Jensen og Clausen 1997). Det er flere forklaringer til denne påståtte tilstanden for barn: flertallet av ansatte i barnehager og på skoler er kvinner, kontaktstøtten, der den ene forelder får en sum i måneden for ikke å benytte seg av barnehageplass noe som bidrar til at kvinner blir hjemmeværende, pluss at barn av skilte foreldre oftest bor sammen med moren. Det skulle indikere at det kan bli stort fravær av mannlige modeller i barns oppvekt. Maskulin barneomsorg er ikke nødvendigvis dårligere enn feminin barneomsorg, men den er ulik (Jevne 2001).

Kan det være en *sammenheng* mellom fravær av mannlige modeller i barnehage, skole og hjem, og barns fungeringsnivå og utvikling? Barne- og familiedepartementet har i flere år hatt en egen kampanje for å rekruttere mannlige barnehageansatte og lærere, hvilket viser at temaet er både politisk og faglig relevant.

Far-barnrelasjonen: ny kunnskap eller gammelt nytt?

Forskning og faglitteratur om fedres betydning for jentebarn foreligger ikke i like stort omfang som forskning om fedres betydning for guttebarn. De fleste slike studier skiller i liten grad mellom kjønnnet til barna som deltar i undersøkelsene. Forskning om manglende farskontakt hos barn tar hovedsaklig utgangspunkt i barn som har opplevd skilsmisse og som deretter har blitt boende sammen med sin mor. Temaet er trolig også aktuelt for de barna som aldri har bodd sammen med sin far.

En av de første som rettet fokus mot konsekvenser av farsfravær for norske barn, var Per Olav Tiller (1957). Hans studie omhandlet eventuell sammenheng mellom norske sjømanns lange fravær fra hjemmet og problematisk utvikling av kjønnsrolleidentitet hos deres sønner. Barna i undersøkelsen ble beskrevet som utrygge med hensyn til maskulin atferd. Forklaringen ble tillagt morens daværende tradisjonelle rolle som husmor og tilleggsrolle som hovedomsorgsperson.

Farsautoritet og grensesetting uteble i fars fravær i store deler av barnas oppvekst. Dette kan synes som et tilbakelagt stadium, likevel viser en nåtidig studie omtrent samme resultat (Hennum 2002). Hun beskriver at det fortsatt er de tradisjonelle rollefordelingene mellom mor og far som råder i oppdragelsen av barn, selv om mye har endret seg gjennom mødrenes økte deltakelse i lønnet arbeid utenfor hjemmet og i samfunnslivet generelt.

En svensk intervjustudie om betydningen av å ha en far som du kjenner og har kontakt med, viser at barn som ikke har hatt kontakt med sin far, opplever dette som avvising av seg selv som person. Sorg og følelse av forlatthet utvikler seg til en kronisk følelse av fars savn. Det er imidlertid en myte at det kun er gutter som har behov for en far, jenter trenger også en far for å kunne utvikle seg til voksne harmoniske kvinner (Øberg og Øberg 1992).

Av samtlige deltagende barn i Sviggums (1999) undersøkelse, anses far å være viktig, uavhengig av om barna bor sammen med ham eller ikke. En fellesnevner for barna i undersøkelsene er at de hadde et overordnet mål om å opprettholde kontakten med begge foreldrene. Barna var redde for å «miste» faren, og det var viktig å kunne treffe ham. En annen fellesnevner i flere undersøkelser er at fars savn til en viss grad ser ut til å kunne kompenseres ved at en stabil stefar har engasjement, gir oppmerksomhet til og viser interesse overfor barnet (Øberg og Øberg 1992, Levin 1994).

Barns egne uttalelser knyttet til dette temaet er i den senere tid kommet i fokus. De barna som har mistet kontakten med faren bærer med seg et nærmest evig håp om at han likevel en dag tar kontakt. De bruker mye krefter på å eventuelt få kontakt med ham og til å prøve å forstå hvorfor han ikke har villet gjøre dette selv (Moxnes, Kvaran, Kaul og Levin 2001).

Moxnes (2001) hevder at det er mangel på *forskningsbasert kunnskap* om betydningen som barns tap av far kan ha for dem, og at det derfor ofte kun er påstander og syning som rår i dette feltet. Mitt påståtte fravær av fokus på jenter og fedre i barnevernspraksis, kan muligens knyttes til denne mangelen.

Farsfraværets konsekvenser for jenter

Som en oppsummering viser trolig både forskning og egen arbeidserfaring i barnevernet med jenter at betydningen av relasjonen mellom far og datter av flere grunner kan være viktig. Manglende farskontakt kan få konsekvenser for jenters emosjonelle og sosiale utvikling:

- deres respons på egen femininitet

- lavere selvbilde, følelse av å være annerledes
- deres evne til å inngå nære relasjoner til menn når de selv blir eldre
- deres holdning til «kvinner» som et resultat av farens ofte negative omtale og holdning til moren
- gir mulighet for lettere løsrivelse fra morens «grep» og dermed en sunnere løsrivelsesprosess i puberteten
- kan gi dem økt ansvarsfølelse overfor familie-medlemmer
- unngår å innta et venninneforhold til moren
- bitterhet mot faren

Farsfraværets konsekvenser for jentene vil igjen avhenge av flere personlige faktorer, som:

- alder
- modningsnivå
- tilknytning til faren før bruddet
- kvaliteten på omsorgen fra mor
- mors reaksjoner på bruddet med faren
- mors forhold til menn generelt
- jentenes forhold til andre menn i slekten eller vennekretsen
- hvordan voksne rundt jentene takler deres eventuelle savn etter sin far
- familiens sosioøkonomiske forhold etter bruddet (Bjerrum Nielsen og Rudberg 1989, Øberg og Øberg 1992, Kvaran 2001).

Mange barnevernsarbeidere har møtt «små voksne», ansvarsfulle jenter som bekymrer seg for foreldre og småsøsken, og som på denne måten «bærer sin familie på sine skuldre». De trenger ofte et såkalt dytt i ryggen for å komme seg «ut i verden». De trenger også hjelp til å kvitte seg med ansvar og bekymring.

Sorg, sinne og skam

Flere jenter i undersøkelsen til Øberg og Øberg (1992) uttalte at de heller ønsket at faren var død enn at han ikke viste noen interesse for dem. Denne uttalelsen stemmer godt overens med at relasjonsforstyrrelser ved skilsmisse antas å være mer skadelig enn relasjonsavbrytelser ved død (Nissen 1987). Disharmonier og inkonsekvent atferd fra farens side påfører barna mer stress enn det som skjer under en sorgreaksjon ved et dødsfall. Barna har da noen å sørge over, og de kan etter hvert forstå at en død far dessverre ikke kan ta kontakt med dem.

Jeg har selv i mitt arbeid ofte tenkt at barnets savn etter den faren som de engang kjente, men som ikke lenger tar kontakt med dem, må kunne sammenlignes med en slags forlenget sorg etter et dødsfall - men reaksjonen tar ikke slutt. Slik sorg kan også opptre hos barn som aldri har truffet sin far. De har et savn, en lengsel

etter sine røtter, slik mange adoptivbarn uttaler om sin søken etter sine biologiske foreldre. De sorgreaksjoner jenter oftest viser er angst, søvnforstyrrelser, tristhet og lengsel, sinne, likegladhet, skyld og skam, fysiske smerter og regresjon (Fahrman 1993).

Jeg har erfart at jentene uttrykte lengsel etter faren, og at far var et «ikke-tema» i samtalene med moren. Jeg har hørt flere mødre uttale at de har fått klengete døtre etter at de mistet kontakt med faren. Hos noen barn viser denne tendensen seg først når det har gått noen år. Dette kan være en forsinket sorgreaksjon. Mange barn slutter da selv å ta kontakt med faren sin, noe som av fagfolk kan oppfattes som en bekreftelse på morens antakelse om at faren ikke er en god nok omsorgsperson for barnet: jenta gråter jo hver gang hun skal til ham, uansett.

Barn som føler seg forlatt, vil også lure på *hvorfor* (Dahlhaug 2001). Min erfaring er at unge jenter som har opplevd farsfravær, ikke viser sinne før de blir noe eldre. Mens de er unge, er de snille og stille av seg og plager heller ikke noen med sine spørsmål eller sin sorg. Sinnet kan imidlertid etter hvert rette seg mot moren som ikke sørger for at barnet får treffe sin far. Senere kan sinnet rettes mot faren om han ikke vil treffe henne. Tenårsjenter som jeg har møtt i mitt arbeid i barnevernet er ofte sinte; på sin mor, på læreren og på andre mennesker i sin omgangskrets. Jeg har registrert at dette sinnet avtar hvis hun får kontakt med faren og en forklaring av ham om fraværet. Ofte er det først når personer kan bekrefte ens følelser, at sinnet avtar. Jentene blir da synlige - som Ninni i Mummidalen (Jansson 1983). Ninni var usynlig helt til Mummipappa dyttet Mummimamma på havet; da ble hun sint - og synlig. Bjerring Nielsen og Rudberg (1989, 78) hevder at «å bli sint er å bli synlig». Jentene blir først synlige hvis de tør å bli sinte; først da blir de sett og hørt av omgivelsene.

Skyld og skamfølelse hos de voksne i en skilsmisse er vanlig. Den omtalte forskningen overviser at skyldfølelse også kan prege partenes barn. Skyldspørsmålet er viktig for jentene å få svar på, for jenter påtar seg lettere skyld enn gutter, og de tror det er noe ved dem selv som gjør at faren ikke vil treffe dem. Følelsen av egenverd er lav, og de føler seg forlatt av en person som de elsker og stoler på. Flere barn uttalte at de ikke ville være annerledes enn andre barn som har begge foreldre boende sammen, og de gav seg selv ofte skylden for tapet av faren (Dahlhaug 2001). Til tross for det forholdsvis store antallet barn som i dag ikke bor sammen med sin far, kan det altså se ut til at barn likevel ser seg selv som annerledes når foreldrene skiller lag.

Partnervalg – prins eller frosk

Myten om at frosker omdannes til prinser hvis jenter kysser dem, synes fortsatt å være aktuell. Men hvor mange frosker skal det være nødvendig å kysse? Med den taktikken kan du likevel før eller siden komme til å kysse den største frosken av dem alle. Jeg har ofte tenkt på de jentene som jeg vet har brukt store deler av sitt voksne liv til å bytte og prøve ut nye partnere. Det er ikke nødvendigvis slik at disse jentene har manglet en tilstedeværende far, men det er heller ikke utenkelig at deres stadige søken skyldes dette forholdet – i større eller mindre grad. Noen unge kvinner har uttalt at det kan være en sammenheng mellom deres egne valg av «feil» partner og at deres egen far har vært fraværende mesteparten av deres liv. De hevder at deres far er en rollemodell, en slags standard, enten for hvordan deres mann burde være – eller det motsatte. Hvilke type menn kvinner skal/bør lete etter er et personlig anliggende, men mange er kanskje ikke så bevisste, verken på seg selv eller på den andre i disse spørsmålene? Mange jenter har ikke fått selvtillit nok, siden farsfraværet trolig tidlig viste dem at de var uten betydning for ham som burde elske dem høyest. Det er nærliggende å tenke seg at disse jentene har fått en ekstra ballast i «kjærlighetslivet», siden deres egen far ikke har villet ha noe med dem å gjøre. I Øberg og Øbergs (1992) undersøkelse ga jentene i større grad enn guttene uttrykk for usikkerhet knyttet til å fungere og leve sammen med et annet voksent individ av motsatt kjønn. Disse kvinnene hadde hatt liten kontakt med sin biologiske far, og de hadde heller ikke opplevd en trygg og varig relasjon til en stefar i oppveksten.

Betydningen av faren som en trofast beundrer av sin datter gjennom hele oppveksten, synes å være viktig. Jenter som opplever å bli avvist av sin far, kan bli mistenksomme til menn, miste troen på at kvinne-mannstilknytning virkelig kan vare, og de kan få en overskyggende følelse av at de ikke er verdt å bli elsket av en mann, noe som også kan prege deres forhold til andre mennesker. I dette perspektivet er det mye som tyder på at jenter har behov for sin far. Han er trolig deres første kjærlighetsobjekt i livet og den som kan vise henne hvordan man blir møtt og beundret av en mann (Øberg og Øberg 1992).

Gjør jentene synlige

For at barnevernet skal kunne yte hjelp til barn, er de avhengige av at noen melder fra om sin bekymring. Min erfaring er at tilsynelatende snille, greie, stille, tilpasningsdyktige og ansvarsfulle jenter ikke får den nødvendige hjelp; de utagerer ikke nok til at noen

melder saken. Publikasjoner om kjønnsforskjeller og kjønnsperspektiv på slike problemer i skolen ser ut til å bekrefte dette ved at fagfolk i noen år har snakket om «de usynlige jentene» i skolens klasserom (Bjerrum, Nielsen og Rudberg 1989, Gulbrandsen 1998, Ericsson 1996, 1999, Bourdieu 2000). Gjennom samtaler med jenter og forsøk på å få i stand en kommunikasjon mellom henne og faren, kan hun kanskje få svar på hvorfor faren ikke tar kontakt og slik takle bruddet bedre - jamfør Dahlhaug (2001), hvor det å få en forklaring på farens fravær synes viktig for barnet.

Lovverket som barnevernet forholder seg til er på mange måter også «kjønnet». Mødre prioriteres automatisk til generell barneomsorg, mens guttene omtrent har fått en egen paragraf når de trenger hjelp (§ 4 - 24). Fylkesnemnda påpeker dette i flere vedtak, spesielt når de etterlyser informasjon om far som omsorgsperson.

Hva barnevernet gjør eller ikke gjør, gir uttrykk for tradisjon og prioritering, bevisst eller ubevisst. Innen barnevernlovens rammer kan personer som anses som viktig for barnet innkalles. Saksbehandler kan forsøke å få etablert en kontakt med den biologiske faren og gi ham anerkjennelse som en viktig voksenperson for barnet. Mye kan tyde på at menn blir bedre fedre hvis de ansvarliggjøres (Hvistendahl 1987). Fars bidrag til nyansering av fenomen som autonomi og intimitet til moren, bør poengteres som viktig for både mor og far.

På den ene siden finnes det naturlige behovet hos alle mennesker for å få vite hvem man nedstammer fra; hvem og hvilke personer som er ens røtter. På den annen side er barn tilpasningsdyktige; de tilpasser seg hvis der er andre personer som kan kompensere for deres behov. I familier med stefedre kan det være nyttig at de innkalles til samtaler - jamfør uttalelser fra barn om at en stabil stefar har kompensert for farstapet i oppveksten. Jeg tolker Lov om barneverntjenester slik at barnevernet skal innhente informasjon fra dem som har foreldreansvaret for barnet - og utover det også fra dem som man vurderer at barnet har tilknytning til. Jeg tror det kan være fruktbart for barnevernet å satse mer på å få i stand et nærmere samarbeid med faren eller stefaren i barnevernssaker. Forskning tyder på at det ikke nødvendigvis er de biologiske bånd i seg selv, men relasjonen som en jente og hennes stefar utvikler seg i mellom, som er av betydning (Levin 1994). Bevisstgjørende samtaler med mor og datter om dette forholdet kan være til nyttig hjelp. Tristhet, lengsel og savn er vonde følelser å ha over tid, og barn trenger hjelp til å definere sine vonde følelser og til å holde ut med lengsel. Eldre barn takler dette bedre; de kan sette

ord på tilstanden. Uansett, de trenger noen som de kan snakke åpent ut med, hvor det også er akseptert å vise både vonde og gode følelser.

Kompenserende tiltak

Avhengig av alder og utviklingsnivå vil jeg hevde at flere av de nevnte konsekvensene som et farstap kan gi, til en viss grad kan kompenseres. Hjelpetiltak som kan gi en jente en mannlig rollemodell; en støttekontakt eller et besøkshjem, er eksempler på tilbud fra barnevernet. Vår begrunnelse for dette er at vi antar at jenta har behov for å få en positiv relasjon til en mannlig voksen person. I besøkshjem vil gjerne små jentebarn kunne få erfaring med hva det vil si å være en familie med både mor og far tilgjengelig, samt å kunne utføre aktiviteter som øker mestringsevnen og selvtilit knyttet til begge kjønns typiske væremåte (habitus). Slike tiltak kan gi mye direkte hjelp, ikke bare fordi mor trenger avlastning, men også ut i fra jentas eget behov for tilknytningspersoner i tillegg til mor - kanskje særlig der hvor ikke faren er involvert. Jeg har erfart at dette iverksettes i stor grad innen barnevernet - men kun for gutter.

Refleksjon omkring to henvendelser

For å knytte de to henvendelsene som ble beskrevet tidligere i artikkelen til det over:

Er det mulig å tenke seg at barnevernet kunne ha bidratt med hjelp ved å innkalle faren til den ettårige jenta? Fortsettelsen på historien kunne da ha blitt slik:

Etter videre vurdering innkalte vi barnets far til samtale, og forklarte etter samtykke fra mor hvilket behov hun og jenta hadde. Saksbehandler var ikke villig til å engasjere et besøkshjem før det var avklart om faren kunne stille opp. Det måtte først inngås en samværsavtale. Etter flere samtaler mellom mor, far og barnevernet, inngikk foreldrene en frivillig formell avtale om at far skulle ha samvær med barnet annenhver helg i mors leilighet, siden fars bolig ikke var egnet for barn.

Nå er det ikke nødvendigvis slik at barnevernet skal «megle i samværsspørsmål». Men med hjelp fra saksbehandler som tok i mot mors første henvendelse, fant foreldrene her en løsning. Jeg tror ikke at dette ville ha skjedd uten at det var anvendt et spesielt perspektiv i saken, knyttet til jentas behov for å ha kontakt med faren. Jeg vil hevde, at dersom dette barnet var en gutt, ville argumentet være at «guttungen trenger jo en far». Min erfaring er dessverre at jentenes fedre ikke så ofte nevnes i denne forbindelse, selv om han fungerer bra nok til at kontakt kan opprettholdes og videreutvikles. Hvis far i de oppløste familiene hadde

samvær med sin datter minimum annenhver helg og én dag i uken, ville sannsynligvis behovet for igangsetting av hjelpetiltak, som for eksempel å finne avlastning for mor og støttekontakt for jentene, kunne bli betydelig redusert.

Til den andre henvendelsen som er beskrevet innledningsvis, hvor bestillingen gikk ut på at den 15-årige datteren måtte få plass på ungdomshjem, kunne et alternativt spørsmål vært: Hva med far? Kan vi få ham på banen? Fortsettelsen på denne historien kunne derfor blitt slik:

Barnevernet vurderte at det var forsøket verdt å innkalle far til en samtale, og vi fikk også samtykke av jenta til å gjøre dette. Etter to møter og diskusjoner med alle involverte parter, ble løsningen at jenta flyttet til sin far og hans nye familie. Hun fikk økonomisk stønad som hjelpetiltak fra barnevernet i en overgangsperiode, siden far hadde dårlig økonomi og ikke var i stand til å dekke alle utgifter som det medførte å ha fått en ungdom i huset. Hennes kontakt med mor ble opprettholdt gjennom faste avtalte samvær, som moren også fulgte godt opp.

Selv om barnevernet ikke har myndighet til å flytte barn mellom foreldre, så er dette et eksempel på å bringe inn et annet løsningsperspektiv. Med litt drahjelp kan partene komme frem til alternative løsninger. Hvis

15-åringen i dette tilfelle hadde vært en gutt, tror jeg det ville vært naturlig å vurdere farens bosted som første alternativ.

Avslutning

At mange jenter savner kontakt med sin far, er jeg ikke i tvil om. Dette bør fokuseres også i barnevernets praksis. At fedrene selv også lider i denne situasjonen, tror jeg det er mange eksempler på. Man kan jo undre seg over hvordan det følelsesmessig i det hele tatt er mulig å ikke ha kontakt med sine egne barn; jenter som gråter seg i søvn, og som lurere på hvilke feil de har gjort som gjør at faren deres ikke tar kontakt med dem? Flere menn enn kvinner får tydeligvis problemer etter samlivsbrudd, hvilket kan ha flere årsaker. Kanskje er frykten for å miste kontakten med sine barn én av dem? Voksnes måter å leve sine liv på vil fortsatt være med på å styre barns oppvekstmiljø. Visse elementer i barns liv synes til tross for endrede samfunnsforhold og samlivsmønstre, å forbli de samme; kontakt med biologisk opphav ser fortsatt ut til å utgjøre en vesentlig faktor som opptar barn. Mer «moderne» enn dette, har vi mennesker neppe blitt. Det kan bli mange tårer og «Tore på Sporet»-programmer av slikt...

Litteraturliste:

- Bjerrum Nielsen, H og Rudberg, M: *Historien om jenter og gutter*. Universitetsforlaget Oslo 1989
- Bourdieu, Pierre: *Den maskuline dominans*. Pax Forlag A/S, Oslo 2000
- Bunkholdt, Vigdis: *Utviklingspsykologi*. Universitetsforlaget. Oslo 2000
- Dahlhaug, Tor Erik: Fjerne fedre – hva gjør barna med det ? I: Moxnes, K. Kvaran, I., Kaul, H. og Levin, I. (red.): *Skilsmisens mange ansikter*. Høyskoleforlaget AS 2001
- Ericsson, Kjersti: *Barnevern som samfunnsspeil*. Pax Forlag A/S, Oslo 1996
- Ericsson, Kjersti: *Klasserommets sanne ofre – jenter eller gutter ? Nytt om kvinneforskning nr. 3/1999*
- Fahrman, Monica: *Barn i krise*. Ad Notam Gyldendal AS 1993
- Goldin, R og Tiller, P.O (red.): *FAR – sett med norske barns øyne*. Tiden Norsk Forlag 1979
- Gulbrandsen, Liv Mette: *I barns dagligliv*. Universitetsforlaget, Oslo 1998
- Hennum, Nicole: *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom*. NOVA Rapport 19: 2002
- Hvistendahl, Marina: *Medforeldreskap*. Hovedoppgave ved psykologisk institutt. Universitetet i Oslo. 1987
- Jansson, Tove: *Det usynlige barnet*. Oslo. 1983
- Jensen, An-Magritt og Clausen, Sten-Erik: *Barndom – forvandling uten forhandling?* NIBR Prosjektrapport 6: 2000
- Jensen, An-Magritt og Clausen, Sten-Erik: *Barns familier – samboerskap og foreldrebrudd etter 1970*. NIBR Prosjektrapport 21: 1997
- Jevne, Kari: *Samværsfedre*. I: Moxnes, K. Kvaran, I., Kaul, H. og Levin, I. (red.): *Skilsmisens mange ansikter*. Høyskoleforlaget AS. 2001
- Leira, Halldis (1989): *Fra tabuisert traume til anerkjennelse og erkjennelse*. Del I og II. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 27: 1989
- Levin, Irene: *Stefamilien – variasjon og mangfold*. Aventura 1994
- Moxnes, Kari: *Skilsmisens virkning på barna*. I: Moxnes, K., Kvaran, I., Kaul, H. og Levin, I. (red.): *Skilsmisens mange ansikter*. Høyskoleforlaget AS. 2001
- Nissen, Morten: *Min far og mor er skilt*. Socialforskningsinstituttet, Publikation 165, København 1987
- NOU 2000:12: *Barnevernet i Norge*. Statens forvaltningstjeneste, Oslo 2000
- Sviggum, Greta: *Barn med foreldre i to hushold*. Hovedfagsoppgave i sosialt arbeid. Høgskolen i Oslo 1999
- Tiller, Per Olav: *Father absence and personality development of children in sailor families*. In: Anderson, N. (Ed.): *Studies of the Family*. Göttingen 1957
- Øberg, Bente og Øberg, Gunnar: *Pappa, se mig!* Forlagshuset Gothia AB Stockholm 1992